

Regional indelning – tre nya län, SOU 2016:48

Jusek delar bilden av samhällsorganisationens utmaningar som beskrivs i utredningen Regional indelning – tre nya län (SOU 2016:48), i fortsättningen benämnd utredningen. De framtida utmaningarna såsom den demografiska utvecklingen, bristande skatteunderlag, ökande försörjningskvoter, kompetensbrist och rekryteringsproblem i små regioner utanför storstadsområdena hotar på sikt välfärdstjänsterna.

Möjligheter för att möta dessa utmaningar står att finna i fler arbetade timmar, en förbättrad matchning på arbetsmarknaden, att invandrade svenskers kompetens tas tillvara och att regionerna blir färre, större och starkare. Dagens indelning i län och landsting saknar förutsättningar att möta de framtida utmaningarna. En ny regional indelning med färre och större regioner är därför en förutsättning för att förbättra ekonomin, öka befolkningsunderlaget, säkra kompetensförsörjningen, förbättra effektiviteten samt säkra kvaliteten och likvärdigheten i välfärdstjänsterna.

Vi ser en tydlig utveckling mot färre och större lokala arbetsmarknader. Det kan konstateras att regionförstoringen i själva verket redan är inledd. Samhällsorganisationen behöver anpassas till den verkligheten. Dagens omfattande mellanregionala samarbeten och samverkansmodeller visar på behovet av större aktörer på regional nivå och styrker det faktum att dagens regioner inte längre är ändamålsenliga för uppgifterna. Större befolkningsstarka regioner ger helt andra förutsättningar för tillväxt och välfärd än de små som inte klarar att hävda sig mot storstadsregionerna. Likvärdig välfärd kräver starka funktionella regionala välfärdshuvudmän över hela landet och förbättrad resurseffektivitet.

En fortsatt regional samverkan utgör dock ingen långsiktig lösning. Det befäster i stället suboptimeringen av resurser och skapar inte samma tydlighet i förhållande till staten och medborgarna. Samverkan som sådan är naturligtvis av godo ur många aspekter men kompromissar med långsiktighet, effektivitet, transparens och demokratiskt ansvarsutkrävande. När det gäller medborgarnas möjligheter att utkräva ansvar är direktdemokratiska lösningar att föredra framför motsvarande samverkansdemokratiska arrangemang som bygger på representativ direktdemokrati då de förre ökar tydligheten och möjligheterna till ansvarsutkrävande för medborgarna.

Arbetskrafts- och kompetensförsörjningen utgör på många håll i landet en stor utmaning som inte kommer att minska framöver under rådande förhållanden. Mindre regioner kommer inte att kunna hävda sig i konkurrensen om den välutbildade arbetskraften med befolkningstäta regioner och storstadsområden.

Den generationsväxling som pågår kommer att öka behovet av att säkra den framtida kompetensförsörjningen. En halv miljon människor behöver rekryteras i välfärdssektorn till 2022/2023 enligt SKL. Enligt statistik som Jusek beställt från SCB, baserat på siffror från 2013, kommer 26 procent av akademikertjänsterna inom landstingen behöva återbesättas inom en tioårsperiod. Samtidigt visar Juseks arbetsmarknadsundersökningar att nyexaminerade jurister, ekonomer och samhällsvetare redan i dag snabbt får jobb efter examen. Hela 33 procent av samtliga nytexaminerade inom Juseks utbildningsgrupper – jurister, ekonomer, samhällsvetare, systemvetare, personalvetare och kommunikatörer – har ett kvalificerat arbete innan de är klara med studierna (2015).

I större regioner finns många fler befattningar än i mindre regioner, vilket skapar bättre förutsättningar för att specialisera och professionalisera verksamheten. I mindre regioner finns inlåsnings effekter eftersom arbetsmarknaden är liten och det finns få kvalificerade jobb. Ett mindre antal befattningar i de mindre regionerna innebär att tjänstemännen måste vara generalister men det blir ett mindre kvalificerat innehåll i arbetet. Större och mer resursstarka regioner kan hävda sig bättre i konkurrensen när de alternativa karriärvägarna och specialisttjänsterna kan bli fler. För att bli en attraktiv arbetsgivare måste regionerna också erbjuda konkurrenskraftiga löner och villkor.

Att förbättrade styrkeförhållanden mellan regionerna, befintliga samverkansmönster och sjukvårdens nuvarande struktur är utgångspunkter för utredningen vid indelning av regioner är rimligt. Den regionala utvecklingen är dock en mer komplex utgångspunkt för indelning då det politiska ansvaret visserligen är regionalt men då tillväxt som sådan beror på en mängd andra faktorer.

Vikten av att utveckla och behålla starka arbetsmarknader över hela landet är en helt avgörande framtidsfråga. Vad gäller frågan om regionala kunskapscentra är vår bild att högskolans geografiska läge är av mindre betydelse för val av bostadsort än regionens arbetsmarknad och allmänna utbud. En Saco-rapport visar att studenter flyttar både före och efter sin utbildning. Det är vanligare att den regionala arbetsmarknaden får fler utbildade från andra högskolor än från den närmaste högskolan. Dock konstateras i studien att Stockholm, Västra Götaland och Skåne är de län som behåller flest av de inresande studenterna, där stannar ungefär 50, 37 och 30 procent. I övriga län är knappt 10 procent av de inresande studenterna kvar 10 år efter studiestarten (*Val av högskoleort, Regionala mönster bland kvinnor och män*, Saco, Galina Pokarzhevskaya, Håkan Regné, November 2015).

Beträffande utformningen av de föreslagna länen så är det ofrånkomligt att nya indelningar medför olika utmaningar – såsom exempelvis spridningen över en stor geografisk yta för det föreslagna Norrlands län, ojämberdiga styrkeförhållanden när ett mindre län ska ansluta sig till en befintlig storregion i det föreslagna Västra Götalands län och det föreslagna Svealands län vars ingående län idag samverkar i andra strukturer än den föreslagna.

Jusek tillstyrker utredningens förslag om de tre nya länen då de mot bakgrund av de faktiska förutsättningarna utgör välavvägda och genomarbetade förslag. En ny regionindelning enligt utredningens förslag och ett fortsatt arbete med återstående indelning är helt avgörande för att möta samhällsutvecklingen.

Vad gäller frågan om statens regionala verksamhet i form av länsstyrelser och myndigheter (7.3.1 och 7.3.2) så är det nödvändigt i den fortsatta processen att länsstyrelsernas uppgifter renodlas och förtydligas samt att berörda statliga myndigheter får en samordnad regional indelning. Det är avgörande för att upprätthålla förtroendet för staten och en effektiv statlig förvaltning på regional nivå. Vad gäller den mångfacetterade statliga verksamheten bör den inte per automatik anpassas till motsvarande regionala organisation. De olika statliga myndigheternas organisation måste naturligtvis i första hand bestämmas utifrån deras speciella uppdrag. Först efter en ordentlig analys av dessa finns underlag för att ta ställning till hur myndigheterna ska organiseras på regional nivå.

Jusek, vars medlemmar ofta arbetar professionellt med styrning, ledning och utvärdering, vill se ett ökat förtroende för kunskapen hos välfärdens olika professioner, däribland våra medlemsgrupper. Vi är därför positiva till att regeringen inlett ett arbete för att utveckla styrning och uppföljning i den offentliga sektorn, en fråga som vi ser som en avgörande framtidsfråga även i detta sammanhang.

Jusek vill också peka på behovet av en kommunreform med färre och större kommuner då kommunerna står inför motsvarande utmaningar som regionerna. Det är även något som landets kommundirektörer anser. I en Jusek-undersökning från 2015 svarade 50 procent att de vill att regeringen tog initiativ till en kommunreform.

Jusek

Magnus Hedberg, vd

Margareta Wilhelmsson, opinionsbildare